

Διακήρυξη των επιστημόνων του Pugwash

Μετά το «τέλος του ψυχρού πολέμου», οι πόλεμοι της «Νέας Τάξης». Οι αμερικανοί απειλούν με πυρηνικό βομβαρδισμό, ενώ δυο κατ' εξοχήν φτωχές χώρες, η Ινδία και το Πακιστάν, ετοιμάζονται για πόλεμο, χωρίς να αποκλείουν ακόμα και τη χρήση πυρηνικών. Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, συνήλθε εκτάκτως στη Σουηδία η επιτροπή επιστημόνων του Pugwash. Κατά την επιτροπή, τα πυρηνικά όπλα δεν αποτελούν πλέον «πολλαπλασιαστή αποτρεπτικής ισχύος». Αποτελούν «πολλαπλασιαστή επιθετικής ισχύος» μιας χώρας, με συνέπεια η χρήση τους να είναι σήμερα περισσότερο πιθανή από παλαιότερα.

Η επιτροπή Pugwash, τιμημένη με βραβείο Νόμπελ, είχε αγωνιστεί από τη δεκαετία του '60 εναντίον των πυρηνικών και γενικά εναντίον του πολέμου. Απ' αφορμή τη σημερινή κατάσταση, αναδημοσιεύουμε από το πρώτο τεύχος των Σύγχρονων Θεμάτων (1ο τεύχος, Σεπτέμβριος 1962) τη διακήρυξη της 10ης Συνδιάσκεψης του Pugwash, που έγινε στο Λονδίνο το 1962.

Η Οντοπία

Μετά από τις δραματικές ώρες που περάσαμε, μέσα στην απειλητική περίοδο που ακόμα ζούμε, η διακήρυξη κορυφαίων επιστημόνων από 35 χώρες για τον αφοπλισμό και την αποφυγή του πολέμου αποκτά για όλους τους επιστήμονες, για όλο γενικά τον κόσμο το νόημα μιας ιερής επιταγής.

Η διακήρυξη συμπυκνώνει τ' αποτελέσματα της 10ης Διεθνούς Επιστημονικής Συνδιάσκεψης του Pugwash που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο στο Λονδίνο. Οι συνδιασκέψεις αυτές, που χρωστάν το όνομά τους στη μικρή πόλη Pugwash του Καναδά, όπου για πρώτη φορά πραγματοποιήθηκαν, έχουν αντικείμενο τη σχέση των επιστημόνων με τη διεθνή πολιτική.

Αφετηρία τους υπήρξε η πρώτη μεταπολεμική δήλωση επιστημόνων κατά του ατομικού πολέμου, που συντάχθηκε το 1955 με πρωτεργάτες τον Άλμπερτ Αϊνστάιν, τον Φρειδερίκο Ζολιό-Κιουρί και τον Μπέρτραντ Ράσσελ. Η επιτυχία τους είναι από χρόνο σε χρόνο μεγαλύτερη – εφέτος στο Λονδίνο μετείχαν πάνω από 200 επιστήμονες. Και το εξαιρετικό τους κύρος υπογραμμίζεται από το γεγονός ότι τη Συνδιάσκεψη του 1962 χαϊρέτησαν οχτώ αρχηγοί κρατών – Ην. Πολιτειών Αμερικής, Σοβιετικής Ένωσης, Μ. Βρετανίας, Ινδίας, Τσεχοσλοβακίας, Γκάνας, Γιουγκοσλαβίας και Πακιστάν– και ο γεν. γραμματέας του ΟΗΕ κ. Ου Θαντ. Στην Συνδιάσκεψη του Σεπτεμβρίου 1962 μετείχαν μεγάλες μορφές της σημερινής επιστήμης, όπως ο κόμης **Ράσσελ**, ο σερ **Τζων Κόκροφτ**, οι καθηγηταί **Μπλάκετ**, **Πάουελ** και **Μπέρναλ** (Μ. Βρετανία), οι καθηγηταί **Πάουλιנג**, **Ραμπινοβιτς** και **Χάρισσον Μπράουν** (ΗΠΑ), οι ακαδημαϊκοί **Τόπτσιεφ**, **Τουπόλεφ**, **Τουμ** (ΕΣΣΔ), κλπ.

Δημοσιεύουμε παρακάτω το πλήρες κείμενο της τελικής διακήρυξης στη 10η Συνδιάσκεψη.

Εμείς, επιστήμονες από 38 χώρες, συγκεντρωμένοι στη 10η Συνδιάσκεψη του Pugwash, εκφράζουμε την κοινή μας πεποίθηση ότι η επιστημονική επανάσταση έχει δημιουργήσει για την ανθρωπότητα ριζικά καινούργιες συνθήκες, δίνοντας στον άνθρωπο μια χωρίς προηγούμενο δυνατότητα δημιουργίας και καταστροφής. Ήρθαμε στο Λονδίνο με το σκοπό να αναζητήσουμε τα πιο αποτελεσματικά μέσα που θα δώσουν στους ανθρώπους τη δυνατότητα να αντικρύζουν την επιστήμη σαν ευλογία και όχι σαν συμφορά.

Πρωταρχικός σκοπός μας είναι να εμποδίσουμε τον πόλεμο, να απαλλάξουμε την ανθρωπότητα από τις τρομερές αγωνίες της και από το βαρύ οικονομικό φορτίο που δημιουργεί ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών. Ένας γενικός πόλεμος με πυρηνικά όπλα θα αποτελούσε μια καταστροφή αφάνταστης έκτασης. Θα εκμηδένιζε ένα μεγάλο μέρος από τον σημερινό πληθυσμό της γης και θα υπονόμει τις συνθήκες ζωής για όσους επιζούσαν.

Σε ολόκληρο τον κόσμο ο εξοπλιστικός ανταγωνισμός απορροφά ένα τεράστιο μέρος υψηλά ειδικευμένης εργασίας και πλουτοπαραγωγικών πόρων. Πρόκειται για καθαρή απώλεια γιατί έτσι όχι μόνο δεν εδραιώνεται η ασφάλεια, αλλά αντίθετα αυξάνουν οι κίνδυνοι για πόλεμο. Δεν υπάρχει αποτελεσματική άμυνα απέναντι στους παγκόσμιους πυραύλους με πυρηνική κεφαλή. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, η προαιώνια αντίληψη ότι ο πόλεμος ή η απειλή πολέμου αποτελούν μέσα ασκήσεως πολιτικής είναι τελείως αναχρονιστική. Πρέπει ο πόλεμος να εξοστρακισθεί από τη ζωή των ανθρώπων. Το πιο επείγον πρόβλημα της διεθνούς πολιτικής είναι ο γενικός και πλήρης αφοπλισμός που θα δημιουργήσει ουσιαστικές δυνατότητες για την διατήρηση της παγκόσμιας ασφάλειας.

Ο αφοπλισμός και η σταθερή ειρήνη αποτελούν πρωταρχικές προϋποθέσεις για την οικοδόμηση μιας καινούργιας κοινωνίας από την οποία θα είναι δυνατόν να εξαφανισθεί η δυστυχία. Η προοπτική ενός τέτοιου κόσμου δεν ανήκει πια στη σφαίρα των ουτοπιών. Οι θρίαμβοι της τεχνικής και της επιστήμης στην εποχή που ζούμε έχουν ξεπεράσει τα πιο τολμηρά όνειρα των τελευταίων γενεών και οι γνώσεις μας αυξάνουν συνεχώς με ταχύτερο ρυθμό.

Στηριζόμενοι σ' αυτές τις πεποιθήσεις συγκεντρώσαμε την προσοχή μας στα πολύπλοκα προβλήματα του αφοπλισμού. Θεωρούμε πως τα κυριώτερα προβλήματα είναι: Οι ενέργειες που θα επιτρέψουν να πραγματοποιηθεί ο αφοπλισμός και τα μέτρα που θα γεννήσουν εμπιστοσύνη και θα διαφυλάξουν την ασφάλεια των κρατών κατά την σταδιακή πραγματοποίησή του. – Τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν για να διατηρηθεί η ειρήνη σε ένα αφοπλισμένο κόσμο. – Τέλος τα οικονομικά προβλήματα που δυνατόν να παρουσιασθούν κατά την περίοδο του αφοπλισμού. Οι συζητήσεις που έγιναν μας ωδήγησαν στην πεποίθηση ότι μπορούν να βρεθούν λύσεις για όλα.

Η συνδιάσκεψη ασχολήθηκε με ιδιαίτερη επιμονή γύρω από όσα είχαν σχέση με τον τεματισμό των πυρηνικών δοκιμών. Εξετάσαμε όλες τις σχετικές προτάσεις που είχαν παρουσιάσει τα ουδέτερα έθνη στη διάσκεψη της Γενεύης. Και επακολούθησαν νέες, πρωτότυπες σκέψεις για τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των μέσων ερεύνης των πυρηνικών δοκιμών. Κεντρική ιδέα στάθηκε η χρησιμοποίηση αυτόματων και σφραγισμένων σεισμικών σταθμών. Κάθε χώρα μπορεί να εγκαταστήσει τέτοιους σταθμούς στο έδαφός της, και ένας διεθνής οργανισμός θα τους σφραγίζει. Πιστεύουμε ότι μ' αυτόν τον τρόπο δεν απειλείται η ασφάλεια κανενός.

Εφθάσαμε στο συμπέρασμα ότι το πιο ενθαρρυντικό ξεκίνημα για τον κατά στάδια γενικό και πλήρη αφοπλισμό θα ήταν να εξαλειφθούν οι φορείς όπλων μαζικής καταστροφής. Αυτό θα πρέπει βέβαια να συνοδεύεται με κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα ελέγχου και να πραγματοποιηθεί σε μικρό χρονικό διάστημα. Και είναι απαραίτητο να συνδυασθεί με ουσιαστικούς περιορισμούς στα κλασσικά όπλα και την αριθμητική δύναμη των στρατών, καθώς και με επίλυση των προβλημάτων που δημιουργούνται από την παρουσία στρατευμάτων και βάσεων σε ξένες χώρες.

Η πείρα απέδειξε ότι οι επιστήμονες πρέπει να συνεισφέρουν ιδιαίτερα σε όλα τα σχετικά ζητήματα. Ακόμα και ανεπίσημες συζητήσεις μεταξύ επιστημόνων διευκολύνουν την κατανόηση των διαφορών απόψεων.

Πιστεύουμε ότι οι Συνδιασκέψεις μας υπήρξαν χρήσιμες. Ζούμε όμως σε μια εποχή όπου οι αλλαγές επέρχονται με εξαιρετική ταχύτητα και όπου συνεχώς αναπηδούν προβλήματα νέα. Κατά συνέπεια οι επιστήμονες πρέπει να πολλαπλασιάζουν τις προσπάθειές τους για να διευκολύνουν τον αφοπλισμό και τις νέες συνθήκες σταθερής ειρήνης. Οι επιστήμονες όλων των χωρών έχουν το επιτακτικό καθήκον να βοηθήσουν τους συμπολίτες τους να καταλάβουν ότι ο πόλεμος είναι φαινόμενο ξεπερασμένο και ότι εκείνο που μας απομένει είναι να βρούμε τι χρειάζεται για να εξασφαλισθεί η ειρήνη. Είναι ανάγκη να αναγνωρίσουμε τις ιδιαίτερες ευθύνες μας και να καλέσουμε τις κυβερνήσεις, τις επιστημονικές εταιρίες και άλλα σχετικά ιδρύματα, να μας παρασθούν ουσιαστικά.

Η ανάπτυξη της εμπιστοσύνης μεταξύ των εθνών είναι ουσιαστικό στοιχείο για να προχωρήσουμε προς τον αφοπλισμό και την εξασφάλιση σταθερής ειρήνης. Θέλοντας να συνεισφέρουμε στην αμοιβαία κατανόηση, εξετάσαμε πολλές εποικοδομητικές προτάσεις που αφορούν μορφές διεθνούς συνεργασίας στο επιστημονικό πεδίο. Μεταξύ των άλλων υπάρχουν ήδη συγκεκριμένα σχέδια για ευρύτατη συνεργασία στον τομέα της καθαρής επιστήμης. Κι' ακόμη θετικές μελέτες για τις προσπάθειες που πρέπει να αναπτυχθούν σε παγκόσμια κλίμακα ώστε η επιστήμη να υπηρετήσει την πρόοδο στις χώρες που αρχίζουν ν' αναπτύσσονται.

Έχουμε φτάσει σ' ένα στάδιο, όπου η διακήρυξη αρχών και οι δηλώσεις με γενικό χαρακτήρα δεν είναι πια αρκετές· εκείνο που χρειάζεται είναι η δράση. Μερικές από τις προτάσεις για αφοπλισμό και εξασφάλιση ευτυχίας στον άνθρωπο πρέπει να εξετασθούν σε κάθε τους λεπτομέρεια, για να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε τις πρακτικές τους συνέπειες. Άλλες πάλι μπορούν να εφαρμοστούν αμέσως. Εμείς ξανατονίζουμε την πεποίθησή μας, πως ο στόχος για καθολικό αφοπλισμό και διαρκή ειρήνη είναι ρεαλιστικός και εφικτός. Στην πράξη το καθήκον αυτό πρέπει να θεωρηθεί σαν ένα κομμάτι της μακραίωνης πάλης για την πρόοδο της ανθρωπότητας. Πρόκειται για ένα καθήκον που απαιτεί από τους επιστήμονες ν' αναλάβουν έναν ρόλο γεμάτο ευθύνες. Καλούμε τους επιστήμονες του κόσμου να ενωθούν με μας για να τον πραγματοποιήσουμε όλοι μαζί.

Λονδίνο, 1962